

ULOGA PORODICE I ŠKOLE U PREVENCIJI NASILJA MEĐU DJECOM

*Gordana Rajić, Ombudsman za djecu²¹⁴
Andrea Stanković, Ombudsman za djecu²¹⁵*

Sažetak: *Nasilje nad i među djecom kršenje je prava djeteta. Nasilje često ima pogubne kratkoročne i dugoročne posljedice po mentalno i psihičko zdravlje, koje ponekad traju kroz nekoliko generacija. Analiza uzroka nasilja među djecom preduslov je za određivanje stepena vjerovatnoće nasilničkog ponašanja svakog konkretnog subjekta nasilja. Radi toga je cilj rada da ukažemo na značaj porodice i škole, njihovu saradnju i zajedničku ulogu u prevenciji nasilja među djecom. Prevencija je suština rješavanja ove pojave i s tim treba početi od najranijeg perioda. Rad na prevenciji nasilja treba da bude konstantan i kontinuiran. Saradnjom porodice i škole utvrđuje se konkretan plan djelovanja nakon prepoznavanja zajedničkih ciljeva, ali za to je potrebno uspostavljanje povjerenja između porodice i škole. Angažman roditelja, nastavnika, djece i društvene zajednice ima ključni značaj na zaustavljanje nasilja u školama.*

Ključne riječi: *nasilje među djecom, saradnja, porodica, škola, prevencija*

Uvod

Nasilje među djecom zaokuplja pažnju stručne javnosti, a o zastupljenosti nasilja svjedoče brojna istraživanja i kod nas i u svijetu, kao i nažalost vrlo učestalo izvještavanje medija o raznim slučajevima nasilja među i nad djecom. Nasilje nad i među djecom kršenje je prava djeteta, takođe ugrožava i socijalni razvoj djece i utiče na njihovo uživanje drugih prava. Nasilje često ima pogubne kratkoročne i dugoročne posljedice po mentalno i psihičko zdravlje, koje ponekad traju kroz nekoliko generacija. Osim što djeluje na pojedinačne žrtve, nasilje ostavlja posljedice i na cjelokupno društvo. Stoga je ukidanje svih oblika nasilja zakonski, etički i ekonomski imperativ. Nasilje je višedimenzionalna pojava koja se mora posmatrati u društvenom kontekstu, a ne kao izolovan fenomen. Nasilje se definiše kao svaki oblik ponašanja prema djetetu koje ima za cilj povređivanje ili nanošenje bola, bilo fizičkog ili psihičkog, zapostavljanje i/ili zanemarivanje djeteta, maltretiranje i/ili bilo koji oblik eksploatacije djeteta, uključujući i seksualnu eksploataciju.²¹⁶

Zabrinutost zbog nasilja među djecom pojačava zahtjeve da se problem objasni, da mu se pristupi ozbiljnije i da se preduzmu određene mjere kako bi se riješio. Nasilje je u svim zemljama ozbiljan problem, a može da se ispoljava u različitim oblicima: fizičko, psihičko/emocionalno nasilje, seksualno nasilje, socijalno nasilje, zanemarivanje, a ono može biti usmjereno i prema djeci, vršnjacima, odraslima, stvarima.

Rezultati institucije Ombudsmana za djecu²¹⁷, koja je u školskoj 2023/24. godini provela istraživanje o vršnjačkom nasilju u vaspitno - obrazovnim ustanovama, a u kojem je učestvovao ukupno 5.701 učenik iz svih srednjih škola Republike Srpske od I do III razreda, ukazuje nam da je najučestalija

²¹⁴ Diplomirani pravnik, gordana.r@djeca.rs.ba.

²¹⁵ Mr prava, andreastankovic2017@gmail.com.

²¹⁶ UN Komitet za prava djeteta, Opšti komentar broj:13, tačka 4.

²¹⁷ Poseban izvještaj Vršnjačko nasilje među djecom u vaspitno-obrazovnim ustanovama, Broj: 1583-2-I/23 od 27.12.2023. godine.

vrsta vršnjačkog nasilja: verbalno nasilje 60,2%, potom socijalna isključenost 48,9%, fizičko nasilje 32,3%, zanemarivanje 28,8%, nasilje putem interneta 21,9%, i seksualno nasilje 5,4%.

Pravni okvir

U zadnjih nekoliko godina kada je u pitanju zaštita djece od nasilja u Republici Srpskoj učinjeni su značajni pomaci. Ipak nažalost, i pored brojnih međunarodnih dokumenata, koji nas obavezuju, domaćih zakonskih i podzakonskih akata, koji uređuju oblast zaštite djece od svih oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, nasilje nad djecom i među djecom je veliki problem i pokazuje tendenciju porasta.

Oblast dječijih prava i zaštite djeteta od svih oblika nasilja regulisana je Ustavom i zakonima Republike Srpske, kao i međunarodno - pravnim dokumentima koji se primjenjuju u Republici Srpskoj, a prije svega Konvencijom o pravima djeteta usvojenom od strane Generalne skupštine Ujedinjenih nacija. UN Konvencija o pravima djeteta²¹⁸ zahtijeva od država da preduzmu sve odgovarajuće zakonodavne, upravne i obrazovne mjere za zaštitu djece od svakog oblika fizičkog ili psihičkog nasilja, povreda ili zloupotreba, zanemarivanja ili zapuštenosti, zlostavljanja ili iskorištavanja, uključujući seksualno zlostavljanje. Preporuke UN Komiteta za prava djeteta²¹⁹ pored ostalog pozivaju da se ojačaju programi širenja svijesti o različitim oblicima nasilja nad djecom, uz uključivanje djece, koje ima za cilj spriječiti učešće djece u nasilju, te uspostavljanje jasnih procedura prijavljivanja kako za djecu, tako i za roditelje i profesionalce koji rade sa djecom.

Prihvatajući obaveze iz Konvencije o pravima djeteta, polazeći od činjenice da je prevencija nasilja nad djecom od opšteg društvenog interesa i najbolji način zaštite svakog djeteta, a u cilju unapređenja i jačanja međusobne saradnje u zaštiti djeteta od svakog oblika nasilja, zlostavljanja ili zanemarivanja nadležna ministarstva (Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, Ministarstvo porodice, omladine i sporta Republike Srpske, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske) su zaključila Protokol o postupanju u slučaju nasilja, zlostavljanja ili zanemarivanja djece²²⁰.

U Zakonu o osnovnom vaspitanju i obrazovanju²²¹ i Zakonu o srednjem obrazovanju i vaspitanju²²² zabranjene su sve vrste nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, kao i sve aktivnosti kojima se ugrožavaju, diskriminišu ili izdvajaju učenici, odnosno grupa učenika, po bilo kojem osnovu, u skladu sa važećim zakonima i međunarodnim konvencijama.

Uzroci nasilja među djecom

Koji su to uzroci nasilja među djecom? Analiza uzroka nasilja među djecom preduslov je za određivanje stepena vjerovatnoće nasilničkog ponašanja svakog konkretnog subjekta nasilja među

²¹⁸ Bosna i Hercegovina je notifikacijom o sukcesiji preuzela UN Konvenciju o pravima djeteta 23.11.1993. godine („Službeni list RBiH”, broj: 25/93.). UN Konvencija o pravima djeteta, dio je Aneksa I i pitanje njene primjene u Bosni i Hercegovini se različito tumačilo sve do stupanja na snagu odluke Ustavnog suda BiH, broj: U-9/0925, prema kojoj je Ustavni sud nadležan da u apelacionom postupku samostalno ispituje navodna kršenja prava iz međunarodnih sporazuma navedenih u Aneksu I Ustava Bosne i Hercegovine.

²¹⁹ UN Komitet za prava djeteta, Zaključna razmatranja i preporuke, 2019. tačka 26 d.

²²⁰ „Službeni glasnik Republike Srpske”, broj: 82/13.

²²¹ „Službeni glasnik Republike Srpske”, broj: 63/22.

²²² „Službeni glasnik Republike Srpske”, broj: 41/18, 35/20, 92/20. i 55/23.

djecom. Svakako da uzroci takvog ponašanja mogu imati različito porijeklo, mogu biti porodični, lični, faktori zajednice i društveni faktori. Da li će neko dijete biti nasilnik, određuje njegov stepen samopoštovanja, emocionalne inteligencije, teškoća u učenju, status u školi, stanje u porodici, temperament i karakter djeteta, ali i odraslih s kojima dijete ima kontakt, uticaj masovnih medija, siromaštvo, mentalni poremećaji i sl. Faktori iz porodice koji doprinose razvoju nasilničkog ponašanja, a koji se navode u savremenoj pedagoškoj literaturi su sljedeći²²³: nedostatak nadzora nad djecom, popuštanje roditelja u određenim situacijama koje dovode do osnaživanja djece da se koriste nasilništvom kako bi došli do cilja, stroge fizičke kazne roditelja, djeca privlače pažnju nasilnim ponašanjem u slučajevima zanemarivanja od strane roditelja, nesigurnost djece i sl. Faktori školske sredine koji utiču na pojavu nasilja u školama su: nejasna pravila ponašanja u školi, nedosljednost u primjeni kazni, učenici nemaju osjećaj kontrole nad svojim ponašanjem i sl.

Šta je to što povećava toleranciju i uvažavanje različitosti među djecom kako bi rekli NE nasilju? Razne teorije, perspektive i koncepti pokušavaju razumjeti i protumačiti isprepletene činioce koji stoje u osnovi nasilja među djecom. Odgovor na ovo pitanje možemo naći u sagledavanju stanja funkcionisanja porodice i funkcionisanja škole u kontekstu društva. Polazeći od toga da je za dijete najvažnija porodica, a potom škola, da su to dva sistema kojima dijete i pripada, a svaki od njih pojedinačno ima posebne uloge u životu, smatramo da ova dva sistema sa svojim uticajima kod djeteta ne trebaju biti u koliziji. Kao dvije najbitnije karike u lancu vaspitanja i reagovanja na nasilje i porodica i škola, neophodno je da postoji saradnja ova dva sistema u oblasti prevencije nasilja i sprečavanja nasilja među djecom, monitoringa stanja i međusobnog osnaživanja djelovanja u ovoj oblasti.

Poslije porodice, škola je najznačajniji činilac vaspitanja i socijalizacije djeteta. Roditelj je prvi činilac vaspitanja, a poslije su to odjeljske starješine, nastavni kadar, sportski radnici i ostali. Ono što je zajedničko za sve njih, je da bi svi oni morali da svojim ponašanjem budu primjer tolerantnog i nenasilnog ponašanja, budu primjer kako reći NE nasilju. Škola nema ulogu da mijenja porodicu već da zajedno sa porodicom i drugim institucijama učestvuje u formiranju ličnosti djeteta. Podaci iz brojnih studija ukazuju na povezanost između izloženosti nasilju i činjenju nasilja. Takođe, posljedice na sveukupni razvoj djeteta ne ostavljaju samo direktni oblici nasilja, već i indirektni. Zato je potreban jasan stav svih subjekata zaštite, pojedinaca, roditelja, djece i društva u cjelini o netoleranciji na nasilje. Rješavanje pitanja nasilja nad djecom zahtijeva integrisani strateški pristup, sto znači ukidanje nasilja nad djecom u svim sredinama, a posebno na području obrazovanja, medija, pravosuđa, jednakosti, porodice, migracije, alternativne brige i djece sa smetnjama u razvoju.

Svi subjekti zaštite, djeca, roditelji/staratelji, trebali bi imati motivaciju da se dodatno edukuju kako bi prepoznali nasilje i blagovremeno reagovali, te pružili podršku djetetu žrtvi nasilja, a isto tako i preduzeli odgovarajuće mjere prema počiniocu.

Dodatni problem je što se nasilje nad i među djecom ne prepoznaje na vrijeme, a time izostaje i pravovremena reakcija nadležnih, kako u dijelu podrške i pomoći djetetu, tako i u dijelu utvrđivanja odgovornosti počinioca. Nažalost, i kad se takvo ponašanje prepozna često izostaje reakcija što je apsolutno neprihvatljivo. Neprihvatljivo je i iz pozicije djeteta koje je pretrpjelo nasilje i djeteta koje je počinilo nasilje, ali i pozicije škole, roditelja i cjelokupnog društva. Poruka prema nasilju mora biti jasna, a to je nulta tolerancija na nasilje.

Primjeri u praksi

U radu će biti predstavljeni primjeri loše prakse, na koje u instituciji Ombudsmana za djecu nažalost često u svom radu nailazimo. Iste ističemo zbog ozbiljnosti posljedica koje proizvode i potrebe da što

²²³ Barker, P. (1986): Basic family therapy. London: Collins.

efikasnije kao društvo djelujemo u ovoj oblasti. I navodimo stav Evropskog suda za ljudska prava u predmetima koji su se odnosili na nasilje nad i među djecom.

Prvi primjer, fizičko nasilje se desilo nad učenicom na putu do škole. Prva reakcija odjeljenskog starješine je da se događaj desio „izvan škole i da nije u mogućnosti da reaguje”. Nakon pisanog zahtjeva roditelja, škola izvještava da je obavljen razgovor sa učenicima i roditeljima i da nije obavještena policija niti nadležni centar za socijalni rad jer su smatrali da nema potrebe za uključivanjem istih, jer su stručni radnici škole događaj okarakterisali „kao sukob, bez elemenata vršnjačkog nasilja”. O navedenom događaju dežurni tužilac se izjasnio da se radi o krivičnom djelu „tjelesna povreda“, te je Osnovni sud maloljetnom izvršiocu nasilja dodijelio advokata po službenoj dužnosti.

Pojedine nasilne situacije se ne prepoznaju kao nasilje, ili postoji nezainteresovanost da se problem uopšte i prepozna – odnosno nasilje se toleriše, što ostavlja utisak zataškavanja i tvrdnji da se konkretni slučaj nasilja među djecom nije desio u školi radi čega škola neće reagovati na nasilje.

Drugi primjer, elektronsko nasilje sa psihičkim nasiljem i povredom prava na privatnost, u kojem se kao saizvršiocu pojavljuju zajedno maloljetno lice (peti razred osnovne škole) i punoljetno lice, a žrtve nasilja su dva učenika petog razreda. U podnesenoj prijavi žalbi od strane roditelja, navedeno je da su dva učenika kontinuirano žrtve vršnjačkog psihičkog nasilja u odjeljenju koje pohađaju, da je nasilje naročito eskaliralo u drugom polugodištu, da je o svemu obavješten odjeljenski starješina, ali je izostala potrebna reakcija i mjere. Dalje, utvrđeno je da saizvršiocu nasilja (maloljetno i punoljetno lice) imaju otvorene profile na Tik Toku i da je na istom objavljen video snimak neprimjerenog sadržaja u kojem prozivaju punim imenom i prezimenom, uz navođenje punog naziva škole i odjeljenja, ta dva učenika. S obzirom na ozbiljnost i hitnost, Ombudsman za djecu je odmah po saznanju za video snimak obavijestio policiju koja je u toku istog dana privela i saslušala punoljetno lice i obavijestila školu. Video snimak je odmah uklonjen sa interneta. U daljem postupku, postupajući u okviru svoje nadležnosti, Ombudsman za djecu je sproveo postupak prema školi, koja je, nakon toga, preduzela potrebne mjere i aktivnosti uz uključivanje roditelja i Multisektorskog tima. Jedan od učenika – žrtava ovog nasilja je zatražio psihološku podršku u centru za mentalno zdravlje. Nažalost, ovo nije izolovan slučaj, ali o ozbiljnosti posljedica koje ovaj oblik nasilja može da ostavi kod djece koja su ga pretrpjela trebamo ozbiljnije da se bavimo, ne zanemarujući odgovornost bilo koga u cjelokupnom društvu.

Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) je nekoliko puta bio suočen s predmetima koji su se odnosili na nasilje nad djecom koje su počinile fizičke osobe u školama, privatnim domovima ili drugim ustanovama kojima su upravljali pojedinci koji nisu zastupali državu te je stoga bilo dilema je li država bila odgovorna. Što je važnije, ESLJP je presudio da se država ne može odreći dužnosti zaštite djece ovlašćivanjem fizičkih osoba za upravljanje važnim javnim službama, kao što su obrazovne ustanove²²⁴. U slučajevima koji se odnose na utvrđivanje odgovornosti države, ESLJP je uglavnom razlikovao opštu obavezu države u zaštiti kada se opasnost ne može jasno odrediti te njezinu posebnu obavezu zaštite u slučajevima u kojima je žrtva jasno određena. U prvom je slučaju ESLJP analizirao je li izostanak intervencije države doveo do stvarne opasnosti od nasilja za dijete žrtvu.

Primjer: Predmet Kayak protiv Turske²²⁵ odnosi se na ubistvo nožem 15-godišnjeg dječaka koje je počinio drugi tinejdžer u blizini škole. ESLJP je ustanovio da škole imaju obavezu zaštititi djecu koja ih pohađaju od svih oblika nasilja. U ovom je slučaju ESLJP presudio da je u skladu s članom 2. EKLJP-a Turska odgovorna jer nije zaštitila pravo na život sina i brata tužitelja, s obzirom na to da u tom trenutku nije postojao efikasan sistem nadzora. Zbog nedostatka takvog sistema, tinejdžer je uspio uzeti nož iz školske kuhinje, kojim je zatim ubo žrtvu²²⁶.

²²⁴ ESLJP, Costello-Roberts protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 13134/87, 25. ožujka 1993., st. 27.

²²⁵ ESLJP, Kayak protiv Turske, br. 60444/08, 10. srpnja 2012. (dostupno na francuskom jeziku).

²²⁶ Priručnik o pravima djeteta u europskom pravu, Agencija Europske unije za temeljna prava i Vijeće Europe, 2015.

Posljedice nasilja među djecom

Posljedice nasilja među djecom mogu biti raznolike u zavisnosti da li se posmatraju iz ugla žrtve ili nasilnika. Negativne posljedice nasilja među djecom mogu da budu, a često i jesu, vidljive već od ranog djetinjstva. Ukoliko izostane kvalitetna intervencija svih aktera u sistemu zaštite, kako prema djetetu žrtvi, tako i prema djetetu izvršiocu nasilja, posljedice po mentalno zdravlje mogu biti ozbiljne i dugoročne. Pored toga, izostajanjem kvalitetne intervencije, djeci se šalje potpuno pogrešna poruka jer nesvjesno, djeca mogu da izgrade stav da je nasilje prihvatljiv način ponašanja u međusobnim odnosima, gube empatiju i postaju manje osjetljivi na probleme i osjećanja drugih u zajednici. Zbog toga, oni lako ulaze u novi krug problema koji se najčešće manifestuju kroz razne poremećaje počev od anksioznosti, tjeskobe, depresije, poremećaja u ishrani, a takođe u pojedinim kompleksnijim situacijama mogu da završe samopovređivanjem i pojavom suicidalnih misli. Prema mnogim autorima, smatra se da je nasilje u obrazovnim ustanovama manje proizvod škole, već da je prenijeto iz porodičnog i vršnjačkog okruženja²²⁷.

Međutim, ne smijemo zanemariti da je obrazovni sistem veoma značajan kako sa aspekta prevencije, edukacije i saniranja, tako i načina rješavanja problema. Takođe, škola ili bilo koji drugi subjekt zaštite djeteta, ima zakonsku obavezu da mora reagovati na nasilje, bez obzira gdje se nasilje desilo.

Ako posmatramo programe prevencije i edukacije o nasilju među djecom u školama, oni ostvaruju pozitivne, ali efekte slabe jačine i efikasnosti, kakva je sada potrebna s obzirom na učestalost nasilja među djecom i pribjegavanja nasilnim oblicima ponašanja među djecom. Većina autora smatra da najbolji rezultati programa u školama protiv nasilja među djecom su za programe koji se primjenjuju na nivou cijele škole i uključuju raznovrsne intervencije. Ovakvi programi podrazumijevaju sistematsko djelovanje na nekoliko sljedećih nivoa²²⁸: ustanovljavanje politike i pravila protiv nasilja među djecom na nivou cijele škole, obučavanje nastavnika i stručnih saradnika, informisanje učenika i roditelja, nastavne aktivnosti koje se realizuju na nivou odjeljenja; rješavanje konflikata među učenicima, individualni rad sa nasilnicima i žrtvama.

Zaključak:

Pored znatnih uspjeha postignutih u rješavanju nasilja nad i među djecom, napredak je i nadalje odviše spor i neujednačen. Rizik za nasilje među djecom i nadalje je prisutan u svim sredinama, uključujući digitalno okruženje i mjesta gdje bi djeca trebala biti najsigurnija – u porodicama, u školama, tokom slobodnog vremena, u alternativnoj brizi. Napredak usporava i nedovoljno ulaganje u prevenciju nasilja, neujednačene i loše provedene nacionalne politike, nepostojanje zvaničnih podataka i istraživanja te nedovoljna pažnja koja se poklanja mehanizmima za savjetovanje, izvještavanje, oporavak i reintegraciju usmjerenim na djecu. Od posebnog interesa za društvo je prevencija nasilja, a posebno nasilja nad i među djecom. Uloga savremene porodice i škole u društvu tokom posljednjih godina je znatno derogirana, i to ostavlja brojne negativne posljedice, ali nažalost to mogu biti i mjesta gdje se mogu tražiti uzroci za ovu negativnu društvenu pojavu. Zato problem nasilja među djecom nije problem samo porodice, djeteta i škole, već društva u cjelini, i zato svi trebamo reagovati na nasilje uopšteno, pa i nasilje među djecom. To je razlog da djecu trebamo učiti kako reagovati na nasilje i nenasilnoj komunikaciji. Škola i porodica bi trebale da svojim vaspitnim ciljevima, sredstvima i modelima mogu, a to im je i obaveza, prvo postaviti jasne smjernice ka nultoj toleranciji na nasilje, potom ako se nasilje desi prepoznati ga i adekvatno reagovati sa jasnom porukom nulte tolerancije na nasilje, te pomoći kako žrtvama, tako i počiniocima vršnjačkog nasilja.

Zašto je potrebna saradnja roditelja i škole, upravo jer su to subjekti koji su direktno najzainteresovaniji za pravilno vaspitanje djece i razvoj njihovih ličnosti. Zajedničkom saradnjom mogu djelovati i preventivno i korektivno. I porodica i škola u lancu preventivnog djelovanja na

²²⁷ Kranjić, C. (2002): Socijalni odnosi i obrazovanje. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.

²²⁸ Pavlović, M., Žunić Pavlović, V. (2008). Planiranje školskih programa prevencije vršnjačkog nasilja. Nastava i vaspitanje, 57 (3), 318–337.

nasilje pojedinačno imaju veliki uticaj i predstavljaju važne činioce, ali njihov uticaj dobija veći potencijal i značenje kada djeluju udruženo. Škole, odnosno prosvjetni radnici upravo svojim znanjem koji imaju (praćenjem djeteta, njegovog razvoja, napredovanja, odnosa sa vršnjacima i sl.), a roditelji djece informišući o specifičnostima djeteta i uslova odrastanja. Razmjenom između ovih subjekata informacija i saradnjom dolazi se do jedinstva u vaspitnom djelovanju, a time i prevencije neprihvatljivog ponašanja, ali i ako je potrebno rada na „korekcijama“ u ponašanju. Cilj koji kao društvo, roditelji/staratelji, školsko osoblje trebamo imati u vaspitanju djece je kontinuirano pojačavanje prosocijalnog ponašanja koje će se ostvariti razvojem empatije i altruizma, osjećaja samopouzdanja i samopoštovanja, ali i vještina nenasilne komunikacije, donošenja odluka i rješavanja konflikata bez nasilja. Angažman roditelja/staratelja, nastavnika, djece i društvene zajednice ima ključni značaj na zaustavljanje nasilja u školama. Saradnjom porodice i škole utvrđuje se konkretan plan djelovanja nakon prepoznavanja zajedničkih ciljeva. Prvi korak za uspostavljanje partnerskog odnosa je uspostavljanje povjerenja između porodice i škole. Škola i školska sredina se izdvajaju kao najpogodnije mjesto za sprovođenje mjera i programa prevencije vršnjačkog nasilja. Budući da je škola primarna vaspitno - obrazovna ustanova i da djeca provode dosta vremena u njoj, škola može vršiti uticaj na neke od uzročnika vršnjačkog nasilja, od samog učenika kao individue, preko porodice, vršnjačkih odnosa. Prevencija je suština rješavanja ove pojave i rad na prevenciji nasilja treba da bude konstantan i kontinuiran. Djeci treba pokazati da se pozitivno ponašanje cijeni, podstiče i nagrađuje nasuprot nasilnom ponašanju koje je neprihvatljivo i za koje slijede sankcije, naravno, srazmjerno uzrastu i krivici. Prevencija vršnjačkog nasilja zajednička je obaveza svih subjekata zaštite, odraslih i društva u cjelini, a u interesu i stvaranju nulte tolerancije na nasilje svi moramo zajedno da imamo i težimo upravo tom istom cilju, a u najboljem interesu djeteta. Prevencija bi trebala biti dio cjelokupnog vaspitno - obrazovnog programa, strateški integrisana u polje djelovanja i horizontalno i vertikalno u sistemu, a ne da se ograničava na pojedine učenike ili pojedine predmete ili časove. Sa prevencijom nasilja među djecom treba kretati što ranije još na predškolskom uzrastu, a ona treba da podrazumijeva i uključi sve osobe u vaspitno – obrazovnoj ustanovi, i učenike i školsko osoblje, roditelje, pa i društvenu sredinu.

Literatura:

- Barker, P. (1986): Basic family therapy. London: Collins.
- ESLJP, Costello-Roberts protiv Ujedinjenog Kraljevstva, br. 13134/87, 25. ožujka 1993., st. 27.
- ESLJP, Kayak protiv Turske, br. 60444/08, 10. srpnja 2012.
- Kranjić, C. (2002): Socijalni odnosi i obrazovanje. Beograd: Institut za pedagoška istraživanja.
- Ombudsman za djecu (2024): Godišnji izvještaj Ombudsmana za djecu za 2023. godinu.
- Pavlović, M., Žunić Pavlović, V. (2008). Planiranje školskih programa prevencije vršnjačkog nasilja. Nastava i vaspitanje, 57 (3), 318–337.
- Poseban izvještaj Vršnjačko nasilje među djecom u vaspitno-obrazovnim ustanovama, Broj: 1583-2-I/23 od 27.12.2023. godine.
- Priručnik o pravima djeteta u europskom pravu, Agencija Europske unije za temeljna prava i Vijeće Europe, 2015.
- Protokol o postupanju u slučajevima nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja djece „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 82/13.
- UN Komitet za prava djeteta, Zaključna razmatranja i preporuke, 2019. tačka 26 d.
- UN Konvencija o pravima djeteta.
- Zakon o osnovnom vaspitanju i obrazovanju „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 63/22.
- Zakon o srednjem obrazovanju i vaspitanju „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 41/18, 35/20, 92/20. i 55/2.

ROLE OF FAMILY AND SCHOOLS IN PREVENTION OF THE VIOLENCE AMONGST THE CHILDREN

Abstract: *Violence against and amongst children is the violation of the rights of the child. The violence has short- and long-term consequences on mental and physical health which can last through several generations. The analysis of causes of violence amongst children is a pre-condition to determine a degree of probability of behaviour of each subject of violence. For this, the aim of this article is to point out importance of family and schools, their cooperation and common role in prevention of violence amongst children. Prevention is a key to tackle violence and has to start from a very young age. Work on prevention of violence has to be constant and continuous. Cooperation between family and school forms a concrete plan of action following identification of common goals based on mutual trust. Engagement of parents, teachers, children and community has a key importance in ending violence in schools.”*

Keywords: *violence, cooperation, family, school, prevention.*